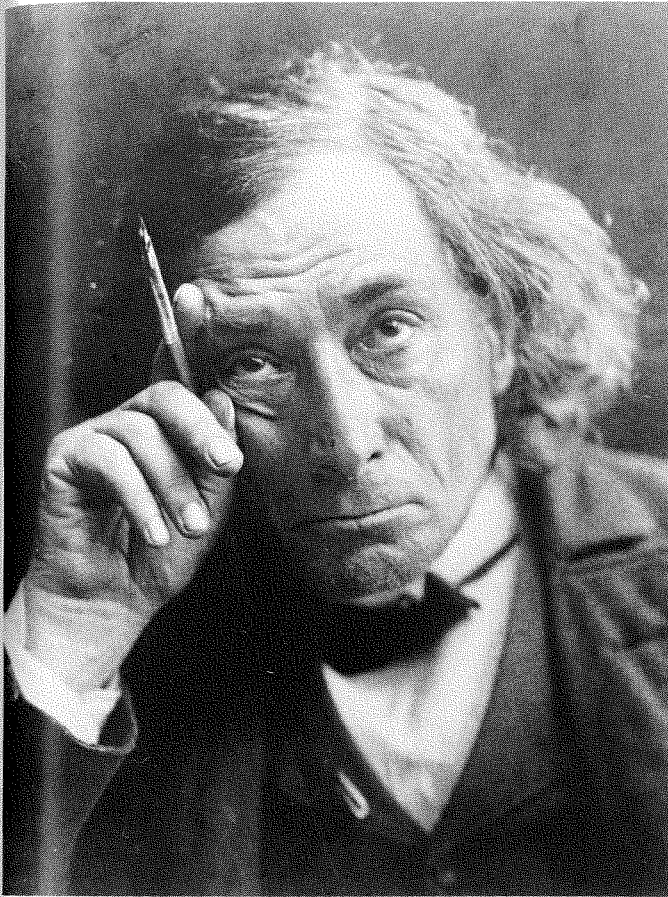

בגליונות הקודמים הבאנו מאמרים על יוצרים שהוציאו לאור "עתון של איש אחד". ביניהם היו איציק מאנגר, אביגדור המאירי ואורי צבי גרינברג. הפעם — על עתון כזה שהוציא מחבר "התקווה" נפתלי הרץ אימבר

נפתלי הרץ אימבר

תדמיתו של אימבר היתה שלילית מאז החל להתפרסם ועד היום. הרהיביליטציה שלו בעקבות קבורתו-מחדש באפריל 1953 בהר הרצל בירושלים, החלה רק מ־1979. דב סדן, שערך ופירסם ב־1950 את שירי אימבר, היה הראשון שקרא לרהיביליטציה אך קולו היה כקול קורא במדבר.³ חוקרים כגון אתל ליטמן, ד"ר יעקב קבקוב, מנשה רבינא, פרופ' הלל ברזל ולאחרונה ראובן שוהם נאלצו להתמודד עם הדימוי הפסיכולוגי-פולקלוריסטי שלו, שהרי אימבר כונה: "מלך הבוהמה היהודית" "ההיפי היהודי הראשון" "וגאבונד" (נווד) "מלך השנוררים" "צבוע" "מתנצר" "שרלטן" "תינוק זקן" "אויב הרבנות" "אפיקורוס" "תיאוסוף" "מהטמה אימבר" "רודף בצע" "מתחזה לציוני במטרה לסחוט כספים" ובעיקר: שיכור, אלכוהוליסט, מחוסר-בית נודף ריח רע, ולבוש בלויים. וכך חרת בן דורו את תדמיתו בזיכרון הלאומי: "אימבער נהפך לבזו המין האנושי בשנתו לשיכרה והיה להוט להתחקות על משוררי הגויים שהיו ג'כ [גם כן] שיכורים כמו אדגר אלן פאו".⁴ והחרה החזיק אחריו הסופר חיים באר: "היה ביטניק, חי עם שיקסע, מכור לטיפה

"אוריאל"

הירחון היהודי היחיד ל"מדעי הקבלה"

גד נחשון

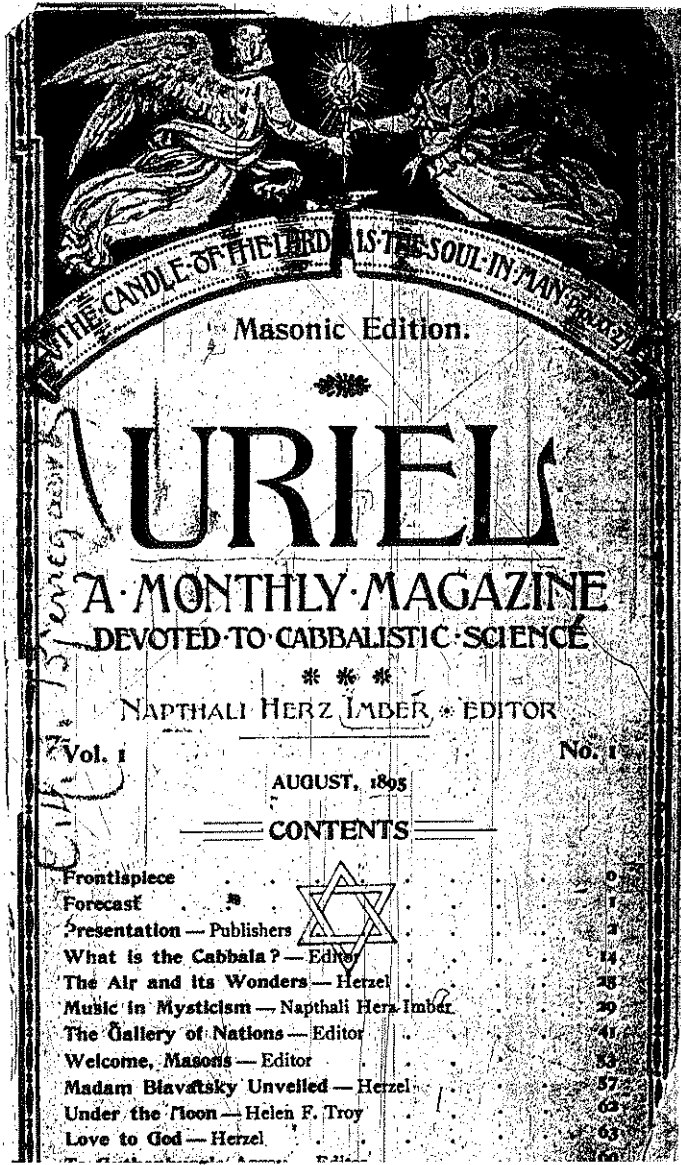
"לעורכים היהודים הנני משאיר את עטי השבורה. יכתבו אפוא לאט לאט וכלי שגיאאות..." התלוצץ נפתלי הרץ אימבר, מחבר "התקווה" עם המראיין — הסופר הוצ'ינס הפגוד.¹

פרשת חייו של אימבר (1856-1909) שזורה, בין השאר, בסבל של חצי גאון ויוצר פורה בעברית, אנגלית ויידיש, שמגיל צעיר היה תלוי בעורכים ומו"לים באסיה, אירופה ואמריקה, להם "שיווק" את יצירותיו: שירה, פרוזה, דברי הגות ומחקרים שכללו מידע שנע בין הרצוי למצוי ובין המדעי-עובדתי-היסטורי לבין עולם הבידיון.

"מלך השנוררים"

אימבר היה בן בית במערכות של עשרות עתונים וירחונים ולבטח סבל מתיגרת ידם של העורכים שלא תמיד ידעו כיצד להתמודד עם אישיותו יוצאת הדופן ומעוררת המחלוקת וכיצד לעכל את ה"תוצרת" שלו. ככל שגברה פרויותו — גבר סבלו. מבחינת הפרנסה וסיפוק צרכיו היומיומיים היה אימבר תלוי בעורכים אלה. מחלותיו הקשות והיותו אלכוהוליסט עוד החמירו את תלותו בעורכים כלואי ליפסקי, למשל, עורך ה"אמריקן היברו".

טרם נאמרה המלה האחרונה על היקף הפוריות של אימבר ועל כך מעיד ד"ר יעקב קבקוב, הביוגרף של אימבר, העוקב כבלש בהתמדה על איסוף ותיעוד היצירה האימברית.²

"אוריאל" - שער הגיליון הראשון, והיחיד שקיים (כיום) - במיקרופילם בלבד. העתון יצא לאור בבוסטון

את תורת האריס ובנקודה מסוימת נוצר קרע עם האוליפנטים, המוכרים כ"מבשרי הציונות הנוצריים".

"ספר היצירה" - גאונות או זיוף?

אימבר האמין, שספר הקבלה החשוב ביותר הוא "ספר היצירה" שיוחס לאברהם אבינו. ההתמקדות בספר זה איפיינה את אימבר גם בתקופה הלונדונית שלו, והוא ציין: "הספר הקטן עם מספר מועט של דפים כולל יותר חכמה מכל הספרים בכל הספריות שבעולם כולל ספריית המוזיאון הבריטי." נאמן לשיטתו ייחס אימבר ל"ספר

המרה, אלכוהוליסט".⁹

אכן, אימבר היה שיכור, עני, חולה, שבור, זרוק, נע ונד ברחבי תבל, אך עם זאת אמין, נדיב ובעל חוש הומור. אימבר ררש פיצוי מהעורכים והמורלים על כשרונו ובמיוחד על כתיבת "התקווה". בנחישות נדירה "שתל" את יצירותיו ב"חבצלת" ב"פסגה" ב"היום" ב"גיואיש כרוניקל" ב"רפורם אדווקאט" ב"היברו סטנדרד" ב"גיואיש אקספוננט" ב"יום טוב בלעטער" ב"אידישעס טאגעבלאט" ב"דער קיביצער", ועוד הרבה.

חוג קבלה בניו יורק

בנקודה מסוימת בחייו החליט אימבר הבלתי יציב להשתחרר מתלותו בעורכים ומורלים ולהוציא לאור פירסום משלו. וכך היה נפתלי הרץ אימבר, תקופה קצרה בחייו, למורל ועורך של כתב העת הראשון והאחרון שהוקדש לקבלה או ל"מדעי הקבלה" כהגדרתו, שהיווה תקדים בעולם העתונות היהודית. אלא שהירחון שנקרא בישראל בשם "אוריאל", הפסיק את הופעתו בעודו באיכו. עד כמה שידוע פירסם אימבר שני גיליונות של "אוריאל" בבוסטון, באוגוסט ובספטמבר 1895, כארבע שנים בלבד לאחר שהיגר מלונדון לאמריקה. גיליון אוגוסט נמצא בספרייה הציבורית של ניו יורק, אך עם השנים הוא התפורר ורק צילום (מיקרופילם) נותר ממנו. הגיליון השני, מספטמבר 1895 לא נמצא, ועקב כך מניחים החוקרים שרק גיליון אחד ראה אור בבוסטון.

השאלה המרתקת ביותר היא: מדוע בחר אימבר להוציא לאור ירחון ל"מדעי הקבלה"? אימבר אהב קבלה מילדותו ועל כך ישנן עדויות רבות. בילדותו מרד בתלמוד ונמשך לקבלה, לחסידות, לבעל שם טוב ולספר הזוהר. המיסטיקה היפנטה את אימבר הצעיר שנמשך גם לתורות המזרח ולבודהיזם. עיסוקו במיסטיקה ובתיאוסופיה זיכתה אותו בכינוי "מהטמה אימבר". המיסטיקה מעולם לא נתנה לו מנוח ויש הטוענים שעל מנת לתת מרגוע לרוחו נדד עד הודו.

במשך שנים נהג אימבר להפיץ את המיסטיקה היהודית ברחבי אמריקה. הוא הקים חוג קבלה בניו יורק, כנראה הראשון שהוקם אי פעם בארצות הברית, וניסה להקים חוג דומה בבוסטון. והעיקר: אימבר, שהאמין בעליונות העם היהודי ובחלוציותו בכל תחומי הרוח והנפש, טען שהיהדות היא ש"המציאה" גם את המיסטיקה. כל תורות המיסטיקה, לדעתו, היו חיקויים של היהדות.

אימבר היה אינטלקטואל יהודי מיוחד במינו שקשה למצוא לו את ורע: השתלכו בו אהבה עמוקה לעם ישראל והערצה של הגאונות היהודית הייחודית.

אין ספק שלמשיכה ההדדית בין אימבר לבין לורנס אוליפנט ואשתו אליס, שאיתם התגורר בעת שחי בארץ ישראל, היה קשר למיסטיקה. אוליפנט למד על הקבלה מאימבר. הוא עצמו היה חבר בכת של תומס האריס (1823-1906). באחד מיומניו מגדיר אימבר את תורת האריס כ"אפלה ומיסטית", הדורשת מהפרט להתנזר מתשוקות פיזיות, לרבות יחסי מין. יש להניח שאימבר סירב לאמץ

"כל משפט הוא חרב"

בשיר "הצבא של גוטנבורג" המופיע בעמוד 69, העמוד האחרון של "אוריאל", מביע אימבר תקווה שהמדובר הוא בצבא מנצח. "אוריאל" פירושו ניצחון האמת על השקר. אור חדש, לדעתו, מפציע מעל דפי "אוריאל" וחילי צבא הקבלה יכבשו את התבל ובעזרת "מפתח האהבה יחשפו ויגלו את המסתורין של החיים". "אוריאל" משול לכדור הנורה לטווח ארוך ואינו מחטיא את המטרה: "כל שורה היא טורפדו, כל משפט הוא חרב. כל רעיון הוא כדור. וכל מלה היא רובה", כתב המשורר ב-1895. אימבר קטע משירו של אימבר "הצבא של גוטנבורג"

To Guthenburg's Army.
BY THE EDITOR.
Onward, Guthenburg's Army,
We wish you all good speed,
To victorious glory,
URJEL will lead!
Let Truth's triumph march sound,
Her banner hold on high,
Till you bring to the ground
The tower of the lie.

הבטיח לקוראיו, חתימה שנתית במחיר 3 דולר באמריקה ו-20 שילינג מחוץ לאמריקה. עוד הבטיח שישקיע מאמץ רב למימוש נצחון האמת: "ללא התחשבות במאמץ עבודה קשה ובהוצאות נעשה ניסיון להעניק לעולם את האור האמיתי, אור של אמת." בעמוד 68 מודיע אימבר על פתיחת חוג קבלה בבוסטון: "מה-1 בספטמבר תיפתח כיתה ללימודי קבלה. כל יום ראשון יערך מפגש של התעלות עצמית. לביור פרטים נא לפנות למשרד (רחוב פרימונט) מה-10 באוגוסט." שם החוג: "המעגל הפנימי." עוד צויין, שיש לפנות לעורך עם טופס הרשמה. יש להניח שב"אוריאל" התכוון אימבר לכנס את כל פירוטמיו בנושא. בגיליון הראשון התמקד אימבר בהיבטים הבאים: א. הצגת הייחוד של "אוריאל"; ב. עליונות המיסטיקה היהודית על תורות דומות; ג. חשיפת מתחזים ונוכלים המתיימרים להיות מקוריים בהגותם בראש "החברה התיאוסופית" בתקופתו, כדוגמת פאולה בלאוטאוסקי; ד. מסירת מידע על הקבלה וספרי הקבלה וקביעה שהקבלה היא עתיקה ועליונה מעל לתיאוסופיה; ה. הצגת המיסטיקה במקורות היהודיים הישנים. בעמוד 60 הוא עוסק באוקולטיזם [תורת הנסתר]

היצירה" חשיבות רבה יותר מאשר לספר הזוהר. בשל כך הוא הסתכסך בלונדון עם המלומד הנודע סלומון שכטר (1850-1915) שקבע: "ספר היצירה" הוא זיוף מהמאה התשיעית. אימבר המשיך את המחויבות שלו לקבלה גם בארצות הברית, אליה היגר ב-1891 ובה חי, נדד וכתב במשך כ-18 שנה.

הנהייה אחרי המיסטיקה הניעה אותו לבקר בבוסטון, עיר שהיתה חביבה עליו ושם גם פגש קבוצה של אנשים שהתעניינה בתיאוסופיה ומיסטיקה. אימבר כתב שם ב"ג'ואיש כרוניקל" על "היפנוטיזם" ואסטרולוגיה והירבה להרצות בעיר על קבלה. האהדה אליו בבוסטון הניעה אותו להוציא לאור ירחון מחנך שיחשוף בפני הציבור המתעניין את "יופיו של שם" בתחום המיסטיקה — י עוד שאימבר נטל על עצמו. הוא הצליח לעניין אישים יהודיים כרב שלמה שינדלר וכן לא יהודים שהיו מוכנים לתרום כסף לרעיון ההוצאה לאור של "אוריאל".

האמת תחסל את השקר

בגיליון הראשון של "אוריאל" מוסר אימבר פרטים על הרעיון להתיישב בבוסטון. הוא כותב על עולמו: "חיי מר אימבר הם רומנס מהדגם של הרומנטיקה הגדולה ביותר". הוא מתאר את יחסיו עם האוליפנטים, כיצד החיה את נפש החלוצים בארץ ישראל וכיצד סבל מתיגרת יד הרבנים שראו בו אפיקורוס. הוא מציין שפירסם ב"בוסטון דיילי" ב"טרנסקריפט" וב"טרוולר" מאמרים על קבלה ומסיקה ומציין סיבה נוספת לכך שעבר מניו יורק לבוסטון: "הוא [אימבר] לא קיבל רשות למרות סבלו הרב להתאשפז במאונט סיני..." יצוין שכמעט כל חוקרי אימבר התעלמו מכך שהמשורר היה נתון להשפעה של כאבים וסבל פיזי רב. ייתכן השיכרות שליוותה את חייו נבעה מכך שהטיפה המרה שימשה לו כמשכך כאבים. בבוסטון, בעזרת קשרים של השופט-מצנאט מאיר סולצברגר מפילדלפיה, השיג אימבר מימון לירחון היומני שלו וכך קמה חברה להוצאה לאור של "אוריאל" בשם: "חברת הפירסום הקבליסטית" מרחוב טרימונט 665. הגיליון הראשון כלל 69 עמודים ובהם מאמרים, יצירותיו ושיריו של העורך — נפתלי הרץ אימבר. הוא — ורק הוא — כתב בעתון במספר שמות: "אימבר", "העורך", "הרצל" ו"הלן טרוי". בשער מופיע המלאך אוריאל המפיץ את אור האמת, סם המוות של החושך. מצד שמאל הופיעה התמונה המוכרת של אימבר. באמצע השער ציור מגן-דוד. בשער פירוט החומר המוגש ב-69 העמודים: "האור ופלאיו" "המוסיקה במסתורין" "הגלריה של האומות" "מה זאת קבלה" "קרוב לאלוהים" "חשיפה: מאדאם בלאוטאוסקי" "מאסונים" ו"צבא גוטנבורג". במבוא המופיע בעמוד השני מבטיח אימבר לפרסם את חלומו: תרגום "ספר היצירה" לאנגלית עם פרשנות והסברים. כן הוא מבטיח לחשוף את הנוכלים שפגש ב"אוריאל" מציג אימבר את מלאך האור שינחה את העולם עד שהאמת תחסל את השקר. הוא קובע שבתי הכנסת והכנסיות יגלו בעזרת "אוריאל" את פשר היקום וכל התיאוסופים יגלו את הקבלה שהיא תורת הנסתר העתיקה ביותר.

1. הרצינס הפגוד, רוח הגיטו (אנגלית), ניו יורק 1902.
2. יעקב קבוקב, נפתלי הרץ אימבר — בעל התקוה, לוד, 1991. הספר כולל: ביוגרפיה פרטנית, רשימה ביבליוגרפית, תיעוד מקורות ראשוניים, שירים ומכתבים הרואים אור במחקר, בפעם הראשונה: עברית ויידיש. Jacob Kabakoff: Master of Hope, London 1985 לקט חלוצי וחדשני של יצירות אימבר שנכתבו רק באנגלית: חומר אוטוביוגרפי וקטעים מפירסומיו של אימבר, ומבוא ביוגרפי מפורט. ד"ר קבוקב פירסם עשרות מאמרים ומחקרים על פרשת חייו ויצירתו של אימבר.
3. דב סדן, כל שירי אימבר בעל התקוה, תל אביב, 1950.
4. יהודה אייזנשטיין, אוצר זכרונותי, ניו יורק תר"ץ.
5. חיים באר, עת הזמיר, תל אביב 1987, עמ' 404-405.
6. על פי: Ethel Litman: The Man Who Wrote Hatikva — A Biography of N.H. Imber with Introduction by Menachem Begin, The Prime Minister of Israel, London, 1979. הביוגרפיה מוקדשת לאם המחברת לילי אמבר. פרט פיקנטוי: המבוא של מנחם בגין המשבח את תרומת אימבר לעם ישראל: "אידיאליסטים, לוחמים... עלו על הגרדום כאשר בנשימה האחרונה הם שרים את התקוה". בגין הביע התנגדות למסע ה"צבריי" להחליף את ההימנון הלאומי בהימנון חדש. על ההימנון, ראה את ספרו של מנשה רבינא, "התקוה" (הוצאת המחבר, תל אביב 1959).

יהודי. משה היה המהטמה הראשון. לאחר מכן הופיע אליהו הנביא ולבסוף: ל"ו הצדיקים. אליהו הוא השולט ב"ל"ו הצדיקים הללו, המכונים על ידו "המהטמ'ס הנסתרים". אימבר מאמין שהם פועלים בתשאי והיחשפותם פירושה מוות; ו. מחקרים על הזיקה שבין מיסטיקה ומוסיקה ביהדות; ז. אימבר קשר את "הבונים החופשיים" (המאסונים) למיסטיקה בגלל מימד החשאיות שלהם. לדעתו מקור המאסוניות ביהדות. הוא "מגלה" יסודות מאסוניים אצל משה רבנו. לדעתו, סמל המגן דוד מקורו במאסונים. כתלמוד מוזכרים ה"בונים", ואלה הם המאסונים. גם שלמה המלך, הבונה הגדול, היה "מאסון".

משוט לאיתור עולמות אחרים

ההרפתקה העצמאית של אימבר נכשלה בעודה באיבה. שוב נטל אימבר, יחד עם אשתו ד"ר אמנדה קאטי דווידסון שהתגיירה, את מטה הנרדדים וסרק את רחבי היבשה האמריקנית, אך את מחויבותו לקבלה לא נטש ובייעוד לא בגד כשם שמעולם לא שכח את אנשי העלייה הראשונה, חלוצי המפעל הציוני בארץ ישראל. מיסטיקה, קבלה, מסתורין ואוקולטיזם הפכו לאופנה בקרב רבים בתקופתנו: מין משוט לאיתור עולמות אחרים. אימבר שפעל לפני מאה שנה יכול להיחשב למבשר בולט של הזרם הזה, ועתונו "אוריאל" היה מכשיר בידו.

החרון
נצח:
עתו,
תבל
יים"
את
רעיון
ימבר
T
On
To
Le
Til
20-ר
זימוש
יצאות
זמת."
מהד"ו
יערך
משרד
נימי"
להניח
גיליון
של
ת; ג.
בראש
ן; ד.
היא
קורות
נסתר]